

בסיעתא דשמיא

שיעורים בפרשת השבוע

שנאמרו בבית המדרש 'בית יהושע'
רחוב מנחת יצחק 2
עיה"ק ירושלים תובב"א

ע"י הרה"ג
ר' מנשה ישראל רייזמאן שליט"א
יום ראשון פרשת פינחס | י"א תמוז תשע"ט

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171105

www.kolhalashon.com

**ניתן להאזין לשיעורים
בקול הלשון
03-6171111**

**להורדת הקונטרס
באתר קול הלשון
www.kolhalashn.com**

היום הילולא קרישא דהרה"ק רבינו צבי הירש בן רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב, שר בית הזוהר זי"ע ועכ"י. היה תלמיד של המגיד מקאזניץ זי"ע, הרבי מלובלין זי"ע, הרה"ק מאפטא זי"ע, והרה"ק רבי משה לייב סאסובער זי"ע. ותלמיד מובהק להרה"ק רבי מנרל'ע רימנובער זי"ע. ועוד צדיקים נבג"מ.

מהרצ"ה היה רבי בשעתו לאנשי ארצות גליציה והונגריה, וכשאמרו בזמנו 'רבי' בסתם, היתה הכונה על רבי הערש'ל'ע זידיטשובער זי"ע. העמיד תלמידים מופלגים וייסד דרך עליון בקודש בעבודת הבורא - דרך 'זידיטשוב'.

השאיר אחריו ברכה ספרי קודש, עטרת צבי על הזוה"ק, בית ישראל על התורה, ועוד. ורוב דבה"ק ברום גנזי מרומים, סתרי נסתרות, וכנודע שכינהו צדיקי דורו 'שר בית הזוהר'. אמנם ב"ה נזכיר חלק מדיבור קדוש שלו השווה לכל נפש.

רבי חייא עושה פעולות רוחניות לשמור על התוה"ק שלא תשתכח מישראל

כ' בספר בית ישראל פרשת ויצא בענין עבודת יעקב אבינו ע"ה בפיצול המקלות בשקתות המים וכנודע מספה"ק שהיה יעקב אבינו מכוון בזה סודות עליונים, כמו בכל מעשיו שהיה עושה בזה העולם. והביא שם המבואר בגמ' ב"מ דף פה שהיה רבי חייא בעל הברייתות ורבי חנינא שהיה חריף ומפולפל, ויש שם משא ומתן בגמ' מי גדול ממי. רבי חנינא היה לו כח שאילו נשתכחה תורה, היה מחזירה בפלפול, ורבי חייא אמר לו, וכי בהרי דידי קא מינצית, אנא עבידנא דלא תשתכח תורה מישראל. ומספר שם מה היו מעשי רבי חייא שהיה זורע כותנה באדמה, ומהם עשה רשתות ובהם היה תופס צביים והיה שוחטם ונותן הבשר ליתומים, ומעורותיהם עשה יריעות והיה כותב עליהם מגילות חמשה חומשי תורה, ונכנס לעיר ומלמד תנוקות של בית רבן תורה. וכך עשה ופעל שלא תשתכח תורה מישראל. ואמר רבינו הקדוש 'כמה גדולים מעשי חייא'.

וצריך להבין מה היה החשבון של רבי חייא, והרי עד שיגדלו זרעי הפשתן ויעשה מהם רשת ויתפוס צבי ויפשוט העור ויכתוב עליהם חמשה חומשי תורה, לוקח הרבה זמן, ואיך ילמדו תורה ביני ביני. ועוד שהרי העבודה הזאת נמשכת וחוזרת חלילה, וכשעוסק בענין זריעת הכותנה ועשיית הרשתות וצידת הצבאים, לשם כתיבת המגילות ליתנוקות הבאים, איך יש לו זמן אז ללמד את המגילות שכבר נכתבו עם התלמידים שמלפנים?

רבי חייא מלמד איך להכחיש תאוות הגוף במיעוט התאוות

וביאר מהרצ"ה שעיקר הכונה הפנימית במאמר הש"ס הוא שעשה רבי חייא פעולות נשגבות שלא תשתכח תורה מישראל, באופן שהסיר מעיקרא את הסיבות המביאות לשכחת התורה, וכמבואר בגמ' סנהדרין קיא ע"א שאם האדם מתגשם בתאוות עוה"ז, לא תימצא בו התורה, 'לא תמצא בארץ החיים', מי שעושים 'חיים' ומתרחכים בהנאות עוה"ז, אף שהם לומדים, התורה נשכחת מהם רח"ל. וכמ"ש [תוספות כתובות דף קד בשם המדרש] 'עד שאתה מתפלל שיכנסו דברי תורה במעיך תתפלל שלא יכנסו מערנים לתוך גופך'.

ואיך מחלישים את חלק הארציות שבגוף? אל' בגמ' ב"מ קט ע"א וב"ב שאם זורעים כותנה בארץ, הארמה נחלשת. וזה שאמר רבי חייא אני עשיתי שלא תשתכח תורה מבני ישראל, ע"י שזורע כותנה, בלשון פנימי כוונתו שהביא את תלמידיו לידי כך שארציותם נחלשה, בכך שאין הולכים בתר הנאות עולם הזה, וממילא סרה הסיבה המביאה ח"ו לידי שכחת התורה.

לקום מן הספר ולהוציא מיד הלכה למעשה להטיב מעשיו

והנה עוד מבואר באגרת הרמב"ן שלאחר שעומד מלימודו, כאשר יקום מן הספר, יחפש בלימודו איזה דבר שיוכל לשנות דרכו ע"פ מה שלמד עכשיו. וכתב מהרצ"ה שקיבל במסורת סגולה נפלאה ברובה ומנוסה שלא ישכח לימודו, שלאחר שהוא לומד איזה חלק מהתוה"ק, הוא מוציא מיד איזה הנהגה טובה להטיב את מעשיו, ואז מובטח לו שלא ישכח תלמודו. וכמ"ש הרמב"ן בשיר השירים 'עד שתחפץ', לעשות מיד חפץ ופעולה כלי להחזיק האור מה שלמד בתורה.

וזה שאמר רבי חייא שעשה רשתות לצוד צבאים, 'צידנא טבייא', בלשון הגמ' בארמית, לומר שלימד את התלמידים לצוד מכל סוגיה איזה לימוד טוב, איך לשנות מעשיו. מכל פסוק ומשנה וברייתא, הלכה ואגדה, מכל דבר יוציא איזה דבר טוב.

וכן מה שהאכיל הבשר ליתומים, היינו שכל תלמיד יחזק את חברו שעדיין לא זכה כמותו, והוא כמו יתום לגבי חלקי התורה הללו, וגם זה הוא סגולה שלא ישכח תלמודו, שמי שכבר השיג התורה ילמד עם מי שעדיין מתקשה בהבנת הסוגיא. "ובהשפיע ללמד לאחרים, יעשה בו רושם יותר מורגש".

והמשך הגמ' "ועבדינן מגילתא", ע"פ מה שנודע מחלוקת רבוה"ק אם העניות טובה לישראל או לאו. ומהרצ"ה זי"ע סבר כדעת רבו הרבי מלובלין זי"ע שבני ישראל צריכים הרחבת הדעת בשפע רב, ועי"ז יצליחו יותר בתוה"ק. וכלשונו: "שיעברו וילמדו עם בני ישראל מתוך הרחבה ולא מתוך הדחק ועוני ח"ו, אשר זה גורם השכחה כנראה בחוש".

עבידנא מגילתא' להמשיך שפע רב לבית ישראל

וזה שאמר רבי חייא 'ועבדינא מגילתא', ומבואר בכוננות האריז"ל על מגילת אסתר שפושטה כאיגרת לרמז על גילוי החסדים, 'עבדינא מגילתא' שיהיה שפע של התפשטות חסדים אצל לומדי התורה, עשירות גדולה בהרחבת הדעת, שלא יצטרכו להתכנסות חמשה תלמידים בשלמה אחת כמו שהיה בישיבת רבי יהודה ברבי עלאי. כי רבי חייא ראה שהרור צריך עשירות והשפעת שפע רב, ואז יעברו את השי"ת מתוך הרחבה ולא מתוך הדחק, ועי"ז תתקיים התורה, כי כשלומדים תורה מתוך הדחק, התורה נשתכחת, 'כנראה בחוש'.

גם כ"ק מרן מהר"א מבעלזא זי"ע אמר שברורות הקודמים היה נסיון העושר קשה מנסיון העוני, אך בימינו נסיון העוני הוא נסיון קשה מנסיון העושר.

וכתב מהרצ"ה שכשם שעשה יעקב אבינו פעולות גדולות בפיצול המקלות בשקתות המים, כך אמר רבי חייא שהוא עושה כל הפעולות להחליש כח הגשמיות, ולהוציא דבר טוב מכל לימוד, וללמוד תורת חסד, ולהמשיך עשירות גדולה, ומתוך כך עבידנא ולא תשתכח תורה מישראל. כששמע רבינו הקדוש כל זה, אמר 'כמה גדולים מעשי חייא'.

ואכן נודע מה שמהרש"א רגיל לכתוב באגרות הש"ס, שעלינו להאמין הדברים כפשוטן, אבל מלבד זאת, יש גם פנימיות בכל ענין.

צריך שפע רב והרחבת הדעת להשגת התוה"ק ושמירת היהדות

ואף שמהרצ"ה דיבר גם בתחילת דבריו על הצורך לצמצם עצמו ולהחליש החיבור לארציות, מ"מ תוך כרי דיבור הוא מצריך הרחבה בגשמיות לרבי לימוד התורה. וכמו שהרמב"ם כתב שרבינו הקדוש זכה לחבר המשניות, משום שהיתה לו שלימות גדולה ביותר בהרחבת הדעת. שלא פסק מעל שלחנו צנון וחזרת לא בימות הקיץ ולא בימות החורף. ואין זה סותר כלל למה שאעפ"כ הרים עשר אצבעותיו ביום אחרון ואמר 'לא נהיית מן העוה"ז אפילו באצבע קטנה'. ואין הדברים סותרים כלל, הרחבת הדעת הוא דבר שבקדושה, והנאות עוה"ז לא. גם רבינו תם היתה לו הרחבת הדעת כנודע מעשירותו על שולחנו תוך כרי לימודו, אך לא שנהנה ח"ו מעוה"ז.

גם בימינו אלה, אומרים המומחים בחינוך, שהבתים שיש בהם עניות ודלות מופלגת, היא סכנה גדולה שלא יצאו הילדים לתרבות רעה רח"ל, לא פחות מהבתים ששורה בהם ניסיון העושר. העניות מעברת את האדם על דעתו ועל דעת קונו.

ואף שמהאיך אמרו חז"ל (הגיגה ט ע"ב) 'יאי עניותא לישראל כוורדא סומקא לסוסיא חוורתא', וכן נקט בעל התניא. דור דור ושיו, בכל זמן דורשים צדיקי הדור כפי מה שהדור צריך. וכנודע שפעם אחת ישבו הבית ישראל זי"ע עם מהר"א מבעלזא זי"ע בתקופת הצנע והעוני בתחילת שנות התש"י והחליטו שהדור צריך שפע רב, וברכו אז את בני ישראל יושבי ארצינו הק' בשפע רב, ומני אז נפסק הצמצום ונשפע שפע רב לבני ישראל.

ומהרצ"ה בעל ההילולא כתב להדיא 'שיעברו וילמדו בני ישראל מתוך הרחבה ולא מתוך הדחק ועוני ח"ו, אשר דבר זה גורם השכחה, כנראה בחוש'.

אמנם בנסיון העושר גם צריכים רחמים רבים שלא להסחף אחר גשמיות עוה"ז. ובזה י"ל שלכן הקדים רבי חייא לזרוע כותנא שמכשת את הארציות, כרי שיוכל אח"כ להמשיך שפע עשירות ולא יתגשמו בה. ולכן הקדים 'שדינן כיתנא', ואח"כ 'עבידנא מגילתא', שהחליש החומר וההליכה אחר הבלי עוה"ז, ועי"ז השפיע שפע עשירות ולא נכשלו ע"י נסיון העושר. וב"ה שכולכם מסכימים לדבריו הק', אמן כן יהי רצון.

חיזוק ללומדי נגלות התורה ולא זכו להיות להם עסק בנסתרות

מהרצ"ה זי"ע אמר 'לו עמי שומע לי' היו לומדים זוה"ק עם תנוקות של בית רבן בני שמונה שנים, ועי"ז היו נמנעים כל הסכנות מהדעות כוזבות שבעולם.

ונודע שלזידטשוב נהרו כל בית ישראל גם נשמות שלמדו באותיות קטנות, וגם יהודים של עין יעקב ומשניות. והרבה אנשים פשוטים שלא השיגו כלל ברב"ק באו להסתופף בצלו.

ולכא' כלפי האנשים שלא השיגו בעליונות נאמרו הדברים הבאים [המובאים ב'דברי תורה' של המונקאטשער רב זצוק"ל מהדורא חמישאה סי' ס'] בשם מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע על דברי רבי נחוניא בן הקנה שבצאתו מבית המדרש היה אומר 'מזודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי ביושבי קרבות, שאנו רצים והם רצים אנו עמלים והם עמלים וכו' ובתפארת ישראל על אתר הקשה וכי היכן מצינו בדברי חז"ל שבמקום שבאים לשבח ולהודות להשי"ת, מבטלים ומזלזלים באחרים, לומר 'אנו כך והם כך'. הרי אין מדובר באומות העולם אלא בבני ישראל שלא זכו לשבת בבית המדרש, האם כך משבחים את השי"ת ע"י שמזלזלים ביושבי קרנות. והרי אמרו חז"ל שהת"ח אינו מדבר בגנות לעולם, זהו סימן ליחוס כשר והדר.

וביאר התפארת ישראל בפשטות, שכנראה תלמידי החכמים שהיו יושבים בבית המדרש סבלו מלחץ גדול מבני המשפחה שאחרים שעזבו את הלימוד מצליחים בפרנסתן, ורואים פירות מדי יום ביומו בעמלם, ואתה 'באנק קוועטשער', יושב בבית המדרש ואינך רואה רווחים כאלה וכו'. ולכן לא היה ברירה רק לרומם את יושבי בית המדרש באופן שיזלזלו ביושבי קרנות. לא היתה דרך אחרת לחזק אותם רק ע"י זלזול באחרים. ועד היום יש ראשי כוללים שחושבים כאילו הדרך לרומם קרנם של בני הכוללים עוברת דרך הזלזול בבעלי בתים שלא זכו לשהות בין כותלי בית המדרש כל היום. ה' ישמרנו מכאלה המתכבדים ומתפארים מקלון חבריהם.

בדרך כלל לימד אותנו הבעש"ט שלא כן דרך העבודה לומר על אחרים שהם כלום ועל עצמו שהוא גדול. ולכן ביאר מהרצ"ה זי"ע כוונת התנא הק' כך שיש יהודי שכל ההשגות שלו בתורה"ק הוא דף גמרא ופרק משניות, ומדי פעם בפעם הוא שומע שיש תורות גבוהות סתרי תורה, וזה"ק תיקונים כתבי האריז"ל עליות ויחודים ושמות הקודש, בפרט כשנוסע לזידיטשוב ושומע דברים גבוהים ואין לו יד ושם בכל אלו. פעמים שנחלש מאד בדעתו, היכן אני בעולם, מה אני שזה בהשגות הפשוטות שיש לי בתורה"ק.

לכן צריך רבי נחוניא בן הקנה לתקן תפילה מיוחדת לחזק כל נפש ונפש מישראל בחלקו בתורה. 'מזודה אני לפניך ששמת חלקי ביושבי בית המדרש' היינו כאן בבית המדרש שלומדים דף גמרא ופרק משניות. 'יושבי קרנות' לעומת זאת הם המכוונים בסודות התורה, ונקראים 'קרנות' שהם לומדים על סוד התגין והקוצין שבכל אות ושמות הקודש, מיוחדים יחודים בכל רגע, וכלשון הפסוק 'הקרניים גבוהות' וביאר האריז"ל שהכוונה על המכוונים בסוד שמות הקודש, ו' קרנות ו' קצוות. הת"ח הפשוט שלומד גמ' ותוס' מזודה להשי"ת ששמת חלקי מיושבי בית המדרש על אף שלא שמת חלקי מיושבי קרנות.

שאני משכים לדברי תורה, לרף גמרא, והם, מהרצ"ה מזידיטשוב ואחיו ובני אחיו וחבריו, הרי גם הדברים בטלים שהם מדברים, כולו סודות התורה, הם משכימים ליחוד יחודים עליונים גם בדברים דברים בטלים.

אני עמל ומקבל שכר, עדיין אני לומד תורה שלא לשמה, מה אעשה שזו מדרגתי לעת עתה, שאני לומד דף גמרא כרי שיהיה לי חלק לעולם הבא, עמל ומקבל שכר. והם עמלים ואינם מקבלים שכר, כמו שכתב האריז"ל בתחילת ספר עץ חיים, שתנאי קודם למעשה שאין להתחיל כלל להכנס לפרדס זה אם כונתו לקבל פרס. [והוא אחד מהעשרה תנאים שכתב האריז"ל, ועליהם חיבר מהרצ"ה זי"ע ספר שלם בשם 'סור מרע ועשה טוב'].

א וז"ל התפארת ישראל שם:

"תלמידי רבי נחוניא בן הקנה שאלו את רבם "מה מקום לתפלה זו,, כוונתם על תכונת ותואר התפילה בעצמה. דלמה לא הסתפק עצמו התנא האלהי הזה, להודות על חלקו בלבד. ולמה גינה לכאורה כמה מבני דורו. ולדעתי הקלושה אמר כן, משום דמי שיושב חבוש וגלמוד בביהמ"ד טמון בירכתי בית העיון הקדוש, אשר בתוך זמן זה, בחוצות ובשוק העולם מלא מרוצה ותנועה. ובני אדם הסוחרים והפועלים יוצאים דחופים ומבוהלים בדבר העסק החומרי, להשתדל בחריצות אחר ריבוי הממון והקנינים. באמת הת"ח כזה המתבודד כשיוצא מדלת ביהמ"ד החוצה נראה בעיני עצמו, וכ"ש בעיני ב"ב וקרוביו ושאריו זו אשתו, כעצל טמן ידו בצלחת, וכמתרפה במלאכת החיים. ועל כן צריך הת"ח לדבר בעצמו אל לבו דברים יורדים חדרי בטן ונופחים רוח חיים תוך פנימיות נפשו, להרגיש גודל יקרותו וכנשר יגביה עוף על כל השואפים על עפר ארץ בהבלי הזמן. ועל כן השליך התנא האלהי הקדוש דברי גנות ובזיון כנגד השוגים והמבלים ימיהם בטרודות העולם העובר. תוך התודה שנתן לה, על חלקו..."

אני רץ לחיי העולם הבא, אני במעשי הטובים מכון רק שיהיה לי שכר עולם הבא. והם, הצדיקים הגדולים, מסכימים לרוץ אפילו לבאר שחת, כמו שאמר הישמח משה וצדיקי האמת, 'יעבור עלי מה', רק שתגאל את השכינה הק'. ורבי יוחנן בן זכאי הסתפק לאיזה דרך הוא מהלך, והרבי רבי אלימלך והרה"ק שלמה קארלינער היו בטוחים שהם רצים לבאר שחת... אי אפשר לאיים עליהם שלא יקבלו עולם הבא, אדרבה הם עוברים את השי"ת אפילו בלי עולם הבא.

ע"פ פירוש זה לא זלזלו ביהודים אחרים כלל, אדרבה רק נותן שבח והודאה על חלקו אף שלא זכה להיות מלומדי תורת הסוד שכל מעשיהם ולימודיהם קודש לגאול השכינה ולייחודה עם דודה באהבה.

כפי אריכות הידיד נפש' בן הביאור על מאמר הזה"ק

מהרצ"ה כתב במסירות נפש את ספרו על הזוה"ק, וכמו שכתב תלמידו הגה"ק המלבי"ם זצוק"ל שבמשך שנה וחצי למדו כתבי האריז"ל אצל רבו מהרצ"ה כפי שמביא זאת בהק' ספרו ארצות החיים, וראה אותו כותב את הביאור 'עטרת צבי' על הזה"ק, וכן היה סדר יומו, שהיתה לו שעה קבועה ביום לכתוב חידושי תורה. לא פחות ולא יותר. והיה מתחיל באמירת 'ידיד נפש אב הרחמן', [בגימ' 'רבי שמעון בן יוחאי'] פעמים שהאריך זמן רב באמירת ידיד נפש, ואז היה כותב ביאורו בקצרה, וביום שאמר ידיד נפש בזמן מועט, שם נשאר יותר זמן לכתוב, ושם כתוב ביאור ארוך על הזוה"ק, וזהו פשר הרב בספה"ק עטרת צבי ש'פעמים בא בארוכה ופעמים בא בקצרה'.

וסיפר חתנו ה'דעת קדושים' הרה"ק מראזלא זי"ע, [בן הרה"ק רבי משה מסאמבור זי"ע אחיו ותלמידו של מהרצ"ה] שבשבע האחרון של מהרצ"ה, נפל למשכב בשבת בזמן מנחה ועדיין לא ערך סעודה שלישית בעידן רעוא דרעוין, ביום שלישי לפנות ערב, י' תמוז, חזר לאיתנו, וצוה להכין 'סעודה שלישית' טיש. וישב ליד השלחן וערך שלחנו הטהור, ואמר תורה על דברי רבי אבהו שהראו לו לפני הסתלקותו תליסר נהרא דאפרסמונא דכיא, ואמר 'ואני אמרתי לריק יגעתי', החסידים שמעו ונשתוממו. ואח"כ אמר לחתנו שחיפש מכל צד איזה זכות יש לו לעלות למעלה לשמים, ולא מצא לנפשו שום זכות, מלבד זאת שזכה להשיא ארבעים יתומות... ובליל רביעי אור לי"א תמוז נסתלק לבית עולמו, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

'אמת קנה: אל תפליג את מעלת חכמתך, הסתכל עליך בקונה שאומר 'רע רע'

הביא ממני תלמידו מהרי"א מזידיטשוב, [בהקדמה לספר 'לקוטי תורה ושי"ס למהרי"א' על חומש דברים, שכתב תלמיד מהרי"א האמרי יוסף מספינקא מה ששמע ממהרי"א בשם מהרצ"ה] ע"פ הפסוק במשלי 'אמת קנה, ואל תמכור', ולכא' קשה שאם כל צדיקי הדור ישמעו לאזהרה זאת שלא למכור, א"כ איך יקנה, ממי יקנה, הרי אסור למכור? וביאר מהרצ"ה ע"פ הפסוק לפני בן [משלי כ יד] 'רע רע יאמר הקונה' [הובא במס' ב"ב פד]. שהקונה רוצה לשלם מעט, לכן אומר שהחפץ רע, ואילו המוכר שרוצה לקבל הרבה, אומר שהחפץ טוב מאד.

כך כשאדם בא לקנות חכמה, צריך להיות 'מבין' על חכמתו כמו קונה ולא כמו מוכר, כלומר שיאמר 'רע רע', ולא יאמר 'טוב טוב', שאילו הוא שמח בנפשו על הצלחתו, הרי הוא מדבר כמו מוכר על חכמתו. ועל זה מזהיר שלמה ע"ה 'אמת קנה, ואל תמכור'. על האמת שלך תהיה תמיד כמו קונה, ולא תשבח את האמת שלך כמו שמוכר משבח ממכרו.

אם הרצונות והכיסופין מביאים אותי לעצבות, עשני יהודי כשר ופשוט

ומצר שני אחר שמחשבות כאלה יכולים לגרום עצבות ומרה שחורה לנפש האדם, אם יאמר על עצמו רע רע כל יום, איך יבא לשמוח בעבודת ה'. לכן נלמד גם מה שכתב בספר 'דברי יחזקאל' להגה"ק משינעווא זי"ע ממה ששמע בשם מהרצ"ה.

שביאר ע"פ הכתוב בתהלים 'וראה אם דרך עוצב בי ונחני בדרך עולם', ורש"י מפרש בפשוטו, שאם אתה רואה אותי שאיני הולך בדרך הישר, נחני בדרך הר המנוחות רח"ל. איני רוצה להיות בזה העולם אם אני מכעיס אותך ח"ו.

אבל ביאר מהרצ"ה 'וראה אם דרך עוצב בי', רבנו של עולם אם אתה רואה שמתוך ההשתוקקות שלי לעלות במדרגות בעבודת ה', עי"ז אני נופל לעצבות, אנא ממך, נחני בדרך עולם, תוליכני בדרך הפשוטה של דרך העולם, שאינה מתהלכת בגדולות ובתשוקות נפלאות ממני, כדי שההשתוקקות לא תביא לי עצבות ומרה שחורה ח"ו. שזה גרוע מהכל.

כי כל מה שצריך האדם לשאוף ולהשתוקק למדרגות גדולות, זה רק כשאנו סותר ואינו מחליש את שמחת החיים. בן לימדונו מהרצ"ה זי"ע ועב"י.

ביום י"א תמוז היו נוסעים מכל גליציה והונגריה לציונו הק' של מהרצ"ה בזידיטשוב.

עיקר מעלת האדם שיכול לומר לעצמו 'לא'

כתב הייטב לב בפרשת ויצא בשם מהרצ"ה 'ומותר אדם מן הבהמה, איך, האדם והבהמה שניהם נמשכים אחר תאוות עוה"ז, ההבדל ביניהם שאדם יכול לומר 'איך, לומר לעצמו 'לא'.

מי יתן טהור מטמא, 'לא' אחד. ההבדל בין טהור לטמא, הוא 'לא' אחד שהוא אומר לעצמו. ה' יזכנו אמן.

כיון שהורה הלכה בשעה שבא מעשה לידו, אינו נאמן רק כשבית דינו של משה יעיד עליו, ולכן אמר 'אחי אבי אבא' שהוא ראשון בשלישי ונאמן להעיד עליו

נשוב לפרשת השבוע. 'פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל'. אי' בגמ' סנהדרין פב: ומזבא ברש"י: 'התחילו שבטים מבזין אותו: ראייתם בן פוטי זה, שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, והרג נשיא שבט מישראל! בא הכתוב ויחסו: פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן'.

וצריך להבין והרי בני ישראל ידעו היטב שהוא בן אלעזר בן אהרן הכהן, אך אעפ"כ פיטם אבי עמו עגלים לע"ז. וכי מה חידש הכתוב שיחסו לאלעזר בן אהרן הכהן, סוף סוף טענתם קיימת. וכן יש להבין מה בקשו כלל ישראל לפעול ע"י ה'ביזוי' הזה?

וראיתי ב'דרושים ולקחי מוסר' [הנרפס כעת מכתב יד לתלמיד הרה"ק רבי מרדכי באנעט זי"ע] ביאור נפלא ע"פ דברי הגמ' סנהדרין דף פב עמוד א: 'וירא פינחס בן אלעזר, מה ראה? - אמר רב: ראה מעשה, ונזכר הלכה. אמר לו: אחי אבי אבא, לא כך לימדתי ברדתך מהר סיני: הבועל את הנכרית קנאין פוגעין בו - אמר לו: קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונוקא'. וצריך להבין מה ראה פינחס לכנות את משה רבינו 'אחי אבי אבא', וכי לא היה לו דרך אחרת איך לקרותו? וכן הקשה כבר בספה"ק 'זוי העמודים', להרה"ק רבי שעפטל בן השלה"ק פרק י"ח.

וביאר [רבי שעפטל ביאר תחילת הדברים, וסיום הדבר הוא לבעל 'דרושים ולקחי מוסר' הנ"ל] ע"פ דברי הגמ' יבמות עז' כ"ל ת"ח שהורה הלכה, אם קודם המעשה שומעין לו, אם לאחר מעשה אין שומעין לו. והקשו בגמ' והרי היה מו"מ לגבי דוד המלך אם הוא כשר לבא בקהל, שהיה שאול שואל 'שאל בן מי זה הנער', לאחר שהבטיח שכל מי שיהרוג את גלית יקבל את בתו לכלה, ופסק 'עמשא בן יתר' עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, ולכן הותר דוד לבת שאול. והרי שמקבלים פסק הלכה גם כשהורה בשעת מעשה? ותיצרו בגמ' שמכיון ששמואל ובית דינו קיים, הרי זה מילתא דעבידא לאגלוי, ולא משקרא.

והנה פינחס ראה מעשה ושאל דבר הלכה לאחר שבא מעשה בידיו, שהיה יודע ש'קנאים פוגעין בו'. והרי אין לו נאמנות לאחר שבא מעשה לידו. ואם יאמרו שיכולים לשמוע לו, כיון שמושה ובית דינו קיים, כמו שהיה במעשה דוד המלך. אך דא עקא שמושה רבינו הוא קרובו של פינחס ופסול לעדות, ואיך יוכל לקיים את ההלכה שפינחס רוצה לפסוק בשעת מעשה?

והנה בשו"ע חו"מ סי' ל"ג סעיף ב' מבואר שמעיקר הדין 'ראשון בשלישי' כשר לעדות ולדין. כלומר, שני אחים הם ראשון בראשון זה לזה, אח האב הוא ה'דוד' נחשב לאדם כ'ראשון בשני', ואלו פסולים לעדות ולדין מה"ת. אולם אח של אבי אבא [עלטער-פעטער] הוא ראשון בשלישי, וכשר לעדות ולדין וכ"ה דעת הרי"ף והרמב"ם. והביא הרמ"א בשם י"א דעת רבינו תם שראשון בשלישי פסול, והוא רק מדרבנן.

ולכן הלך פינחס אל משה, ואמר לו 'אחי אבי אבא' הרי כך לימדתנו 'קנאים פוגעין בו', אמר לו משה, הן אמת שאני 'ראשון בשלישי' איתך ואני כשר לעדות, וממילא תוכל לעשות הלכה למעשה כדברך, כדן האומר הלכה בשעת מעשה כששמואל ובית דינו קיים. ע"כ ביאר רבי שעפטל בספרו 'זוי העמודים'.

ב וכבר נת' לפני חג השבועות שנה זו באריכות אם משה רבינו נקרא אחיהם של אהרן ומרים אחר מתן תורה. מדברי רבינו השב שמעתתא והגה"ק האוסטרובצער רבי זי"ע ואכהמ"ל.

ג וז"ל הגה"ק רבי שעפטיל שם: "קשה לי ענין הזכרת אחי אבי אבא למה לי מה ענין התיחסות והתילדות משפחה. ... ויתבאר על דרך הגמרא דיבמות פרק הערל (עז, א) בענין פלפול עמוני ולא עמונית, מסיק שם ועמשא בן איש הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש וכתוב יתר הישמעאלי, אמר רבא מלמד שחגר חרבו כישמעאל ואמר כל מי שאין שומע הלכה זו ידקר בחרב, כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, ופריך מי מהימן והאמר רב אבא כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה שומעין לו ואם לאחר מעשה אין שומעין לו, ומשני

השבטים מבזין אותו על שאומר 'אחי אבי אבא', שהרי היתה אשת משה אחות אמו

וממשיך תלמד מהר"ם באנעט: שעדיין יש לרדף בקירבת פינחס עם משה, שהן נכון ומצד אביו משה רבינו הוא ראשון בשלישי עמו, אבל אחר שאלעזר בן אהרן לקח לו מבנות יתרו, נמצא שאלעזר הכהן מלכר היותו בן אחיו של משה, היה גם גיסו של משה רבינו אחר ששניהם נשאו מבנות יתרו. א"כ מלכר שהיה משה אחי אבא אבא של פינחס, הוא גם דוד ממש להיותו גיס אביו, ומצד הזה משה ראשון בשני לפינחס, וא"כ איך בא פינחס וקורא בקול 'אחי אבי אבא' להזכיר כשרותו לעדות כדי שיוכל לנהוג הלכה למעשה ליקח הרומח בידו, הרי הוא גם דוד ממש.

לזאת היו השבטים מבזין אותו ואומרים לו, סליחה, מה אתה אומר 'אחי אבי אבא', הרי הוא דוד שלך ראשון, כמו שנפסק בשו"ע אשתו כגופו. הראיתם בן פוטי זה, נכדו של יתרו שפיטם וכו', ומצד היותו נכד יתרו משה הוא דודו ממש, ואינו נאמן לאשר דבריו שהבא על ארמית קנאים פוגעים בה וכמתבאר. לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן, שמשוה רבינו הוא אך אחי אבי אביו של פינחס, ולא נחשב לו כדוד ממש, כי משה רבינו גייר את צפורה בת יתרו, ולא כמו הגרות של מתן תורה שלא הפקיע את הקורבות, כמ"ש בשב שמעתא, אבל כשגייר משה רבינו את בת יתרו, היה זה כגרות רגילה שהיא כתינוק שנולד ואין לה שום קורבה עם אחיותיה, וממילא כשבא אח"כ אלעזר בן אהרן ולקח את בת יתרו, אינו נחשב כגיס של משה רבינו. ולכן יש למשה רבינו נאמנות להעיד עליו שיקח הרומח בידו.

וזה שייחס הכתוב ואמר למשה, שייחס את פינחס אחר אהרן, שאינו ראשון בשני עם משה רבינו, אלא ראשון בשלישי שהוא כשר להעיד ולרדף לו, שיוכל לנהוג כפי הפסק שהביא בשעת מעשה, קנאין פוגעין בו. ושפתיים ישק.

כהונתו של פינחס נתחדשה בחנוכת בית הראשון

אי' בגמ' זבחים 'לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי'. וצריך להבין שהרי כבר היה פינחס חי בשעה שחינוכו את המשכן, שהיה מיוצאי מצרים, וא"כ מדוע לא נתכהן פינחס עד הנה. ומבואר שאלעזר היה מן המשוחזים בחנוכת המשכן, והבנים שהוא עתיד להוליד מאז והלאה, נתכהנו על ידו, מלכר פינחס שלא נתכהן אז עד שהרגו לזמרי. וטעמא בעי.

ונקדים שהנה במדרשי חז"ל מבואר שמכיון שלא התיר פינחס את נדרו של יפתח במעשה שבהפטרות פרשת חקת, נענש ונדרחה פינחס מן הכהונה, ועברה למשפחת איתמר, ועלי הכהן היה מזרע איתמר, ועד כמה דורות היתה הכהונה בבית איתמר. ולא חזרה הכהונה לזרע פינחס רק ביום חנוכת בית המקדש בימי שלמה המלך ע"ה, ע"י צדוק הכהן שהיה מיוחס לפינחס. לפי מעשה שהיה אביתר היה מזרע איתמר והיה לובש אפור, ושאלוהו באורים ותומים ולא ידע להשיב, זה היה סימן מאת ה' שעתה הגיע עת להחזיר הכהונה לזרע פינחס, לקיים הפסוק 'היתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם' [ראה סוטה מח ע"ב, רש"י ומצודות שמואל א, ב, ל, רד"ק שמואל ב, טו כד, ובח"א מהרש"א זבחים קא ע"ב ד"ה ולר"א].

והנביא יחזקאל פרק מ"ד פסוק טו התנבא שגם לעתיד לבא בבית המקדש השלישי יקח הקב"ה אך את הכהנים ממשפחת צדוק בן בנו של פינחס, בהפטרות פ' אמור 'והכהנים הלויים בני צדוק.. המה יקרבו אלי לשרתני', עד כדי כך שיש שם [פרק מד פסוק יד] משמעות שכל שאר הכהנים יהיו כבני לוי ולא ככהנים, הרי שלעתיד לבא צריכים הכהנים להיות מבני פינחס ולא רק מבני אהרן [ראה באריכות בפ' המלבי"ם ליחזקאל מ פסוק מה].

כהונת פינחס, היא עצמה קדושתו של אהרן

ודנו כבר בזה האם כהונתם של זרע פינחס [ויש הרבה מהם בימינו] מקושרת לכהונת אהרן, או שכהונת פינחס הוא התחלת שלשלת חדשה, ובאמת א"א לומר כן שהרי אם כך איך הם מברכים 'אשר קדשנו בקדושתו של אהרן', והרי פינחס הוא

שאני הכא דהא שמואל ובית דינו קיים, פירש רש"י אין שומעין לו שמא מחמת מעשה הבא לידו אמר כן, שמואל ובית דינו קיים ומילתא דעבידא לאגלוויי לא משקר בה. וכתבו התוספות אם קודם מעשה, אומר רבינו תם היינו דוקא היכא דהוא בעצמו נוגע בדבר כגון יתרו שהיה צריך לאותו דבר הוראה שהרי בת ישי נשא אשר נשא אביגיל בת נחש מי שמת בעטיו של נחש כו, אבל אם אין צריכין לאותו הוראה שומעין לו, אף על פי שבא אחר מעשה. וכן הוא בנדון דידן, פנחס הגיד הדין אחר מעשה וירא פן ואולי לא ישמעו לו, ורמז בדבריו תירוץ של הגמרא שאני הכא דשמואל ובית דינו קיים, לכן אמר לא כך למדתני ברדתך מהר סיני ואת ובית דינך קיים, וכדי שלא יאמרו שהוא נוגע בדבר מחמת קורבתו של משה לכן אמר אחי אבי אבא וזהו ראשון בשלישי וכשר הוא לדונו כמבואר בחשן משפט סימן ל"ג, הגם שיש דעות מחולקות כי יש אומרים ראשון בשלישי פסול הוא מכל מקום סיים הרמ"א בהגהותיו (שם ס"ב) דאינו פסול רק מדרבנן אבל מדאורייתא לאו כלום הוא, אם כן אין לומר עליו שאמר הוראה זו אחר מעשה כי משה ובית דינו היה קיים, גם אין לחשבהו לנוגע שהרי הקורבא נתרחק... עכ"ל.

כמו שלשלת חרשה שאינו שייך כלל לקדושתו של אהרן, שבעת שנמשחו אהרן הכהן ובניו הרי ניטלה הכהונה מפינחס. וכנראה מזה שהתורה"ק לא נתנה כהונה חרשה לפינחס, אלא שניתן לו את הכהונה של זקנו אהרן הכהן, וזהו לשון חז"ל 'בא הכתוב וייחסו אחר אהרן', שכל כהונתו של פינחס אינו כהונה חרשה, אלא מכהן בכהונתו של אהרן, ואף הוא החל לומר אשר קדשנו בקדושתו של אהרן.

נחזור לעיל, מה חטא מצאו בפינחס שלא נתנו לו כהונה עד שלא הרג לזמרי?

לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי, שאילו היה כהן, והיו הורגין אותו כדין רוצח, לא היתה כפרה לישראל ח"ו

וביאר הגה"ק רבי שמואל אב"ד אונסדורף זצוק"ל בספרו 'באר שמואל' דבר נפלא ופשוט בזה כי מצאנו בדברי חז"ל עה"פ 'וירא אהרן - ויבן מזבח לפניו, ודרשו חז"ל 'ויבן מזבו"ח לפניו', שראה שהרגו את חור כשלא רצה לעשות להם עגל, והבין אהרן שאם ימנע בידם יהרגוהו, ואז לא יהיה להם כפרה כלל, כמו דם זכריה שנאמר עליו 'אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא', וביאר החת"ס שכשחוטאים עם המכפר עצמו, אין מי שיכפר, ולכן אין על זה כפרה, כמו האומר 'אחטא ואשוב' שמשתמש עם התשובה - שהוא הכח המכפר - בכרי לחטוא, אין מי שיכפר עליו. כך כיון שאהרן הוא מכפר על בני ישראל, הבין שאם יהרגוהו לא יהיה המשך לבני ישראל ח"ו ח"ו. לכן מסר אהרן הכהן גופו נפשו ונשמתו, ויקח מידם וכו'. כרי שלא יאברו בני ישראל מן העולם.

ועתה יתבאר מה שבכל מעשה זמרי לא נכנס משה ולא אלעזר הכהן לעשות מעשה לכלות החוטא, כי היה שם מצב של סכנה ממש, שנתקבצו כל שבטו של שמעון להרוג את פינחס, עשרה ניסים נעשו לו, ומה גם שההלכה הפשוטה בגמ' שמוותר להורג לפינחס בשעה שבא עם הרומח, והרי בגמ' זבחים דף קב כתוב שגם משה רבינו הוא כהן ששימש בכהונה, וי"א ששימש כל ארבעים שנה בכהונה גדולה, והוא דעת רב שם. ואילו היה משה ואלעזר הורגים את זמרי, אז אילו היו הורגים אותם בקנאותם כדין רודף, הרי לא ימצאו להם כפרה לעולם ח"ו, אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא שאי אפשר לשוב בתשובה על זה.

לכן שמר הקב"ה והשאר ממשפחת משה ואהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר, צדיק אחר שלא יהיה כהן, כרי שיהיה אחר שיוכל לקנאות קנאת ה' צבאות בלי לקחת בחשבון מה שיהיה אילו יהרגוהו, אחרי שלא נתכהן.

וזה שאמר משה רבינו לפינחס, 'קריינא דאיגרתא', הנה עכשיו הבנתי כמה גדולים מעשי אלקינו שלא נתן לך כהונה עד היום הזה, וגם פינחס עצמו לא הבין עד היום מדוע לא נתכהן עד הנה. אך עכשיו הבין את המציאות, שכן עשה הקב"ה כרי שיוכל להכנס למציאות של סכנת מיתה, ולא יהיה הפגם קשה מנשוא כשיהרג ח"ו במקדש ה' כהן ונביא.

ועפ"ז מבואר מה שעמד משה ולא עשה כלום לזמרי, כמו שלא עמד אהרן הכהן כנגד עושי העגל, כך לא היה יכול משה לעמוד כנגד זמרי, מתוך אהבת ישראל מוסרים הצדיקים את נפשם עבור בני ישראל שיוכל להיות להם כפרה. רק פינחס שהוא צדיק אמת ואינו כהן, הוא יכול להכנס ולקנא קנאת ה' צבאות.

ולכן תיכף ומיד אחר מעשה, אמר הקב"ה למשה רבינו, והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם.

ונמצאנו למדים שאין אדם עומד על דעת הקב"ה כביכול, פעמים כל ימי חייו, ופעמים שמבין רק לאחר זמן רב, כמו שלא הבין פינחס הרבה שנים מדוע לא נתכהן כשאר בני משפחתו, ואילו היה אדם לא כל נעלה, היה מסתמא עולים בלבו מחשבות למה נתרחקתי, עד שבאה מעשה לירי וכוונת הכל למפרע, כך יש שאדם מבין לאחר זמן רב מדוע רחוק אותו כמה דחיות והרחקות והשלכות, כי ההתרחקות תכלית ההתקרבות.

הריגת זמרי נחשב כהקרבת קרבן, לכן עשה הקב"ה נס שישאר פינחס בטהרתו בשעת כיהונו

כתב הג"מ רבי שמואל עהרנפעלד זי"ע ב'חתן סופר' ע"פ מש"כ בגמ' שאחד מהניסים שהיה לו לפינחס שלא נטמא ע"י זמרי. וקשה שהרי לא עבד קוב"ה ניסים בכרי, מה יהיה אם יטמא פינחס, הרי יש אפר פרה שעשה משה, אם נטמא יטהרוהו בשלישי ושביעי?

וביאר רבי שמואל כי תוך כרי מעשה הקנאות, כבר גילה הקב"ה שיתכהן פינחס, ומכיון שההורג רשע הרי הוא כאילו הקריב קרבן [תנחומא, וילקוט] רצה הקב"ה שתהא עבודתו תיכף בטהרה גמורה.